

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму

Р І Ш Е Н Н Я

(протокол № 112 від 25 лютого 2019 року)

Про затвердження Рекомендацій слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму на тему: «Захист прав та інтересів дитини в цивільному процесі»

Комітет ухвалив:

1. Затвердити Рекомендації слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму на тему: «Захист прав та інтересів дитини в цивільному процесі», що відбулися 11 лютого 2019 року.

2. Надіслати рішення Комітету до Президента України, Кабінету Міністрів України, Верховного Суду, Генерального прокурора, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Уповноваженого Президента України з прав дитини, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, обласних та Київської міської державних адміністрацій, обласних рад.

Голова Комітету

А. ПАЛАТНИЙ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму на тему: «Захист прав та інтересів дитини в цивільному процесі»

м. Київ

11 лютого 2019 р.

Учасники слухань у Комітеті з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму на тему: «Захист прав та інтересів дитини в цивільному процесі», що відбулися 11 лютого 2019 року, зазначають, що в Україні судова гілка влади відіграє вкрай важливу роль у системі охорони дитинства. Після позбавлення органів прокуратури функції представництва інтересів дитини в суді та нагляду за додержанням прав і свобод дитини, саме судова система має стати реальним механізмом захисту прав та інтересів дитини. Важливим кроком в цьому напрямку стало скасування з січня 2018 року судового збору у справах щодо захисту прав дитини та забезпечення всіх дітей безкоштовною правовою допомогою.

Проте, на сьогоднішній день, у зв'язку із проведенням судової реформи, неукомплектованістю багатьох судів, багато справ, що стосуються захисту прав дитини, зокрема, щодо усиновлення, позбавлення батьківських прав, відібрання дитини розглядаються з порушенням встановлених законодавством строків. Крім того, після вступу в дію нової редакції Цивільного процесуального кодексу України та збільшення строку на апеляційне оскарження з 10 до 30 днів суттєво загальмувалось набуття чинності судових рішень щодо усиновлення дитини, позбавлення батьківських прав, визначення місця проживання дитини. Все це призводить до серйозних порушень права дитини на охорону життя і здоров'я, на виховання у сімейному оточенні.

Орган опіки та піклування, що має представляти дитину в суді у випадку ухилення батьків від виконання батьківських обов'язків, не завжди вчасно реагує на порушення прав дитини. У підсумку, багато випадків порушення прав дитини залишаються без належного реагування.

Для ухвалення судового рішення в найкращих інтересах дитини необхідним є створення дієвого механізму врахування точки зору дитини у всіх питаннях, що стосуються долі дитини, із залученням кваліфікованих та спеціально підготовлених психологів.

Потребує вдосконалення законодавче забезпечення спільного вирішення батьками питань щодо виховання дитини, виходячи з найкращих інтересів

дитини. Збільшується кількість конфліктів між батьками щодо визначення місця проживання, участі одного з батьків у вихованні дитини, врегулювання порядку виїзду дитини за межі України. У цих спорах деякі батьки, насамперед, думають про задоволення власних амбіцій, зведення рахунків з іншим з батьків, забуваючи про саму дитину та загрози для її психіки і здоров'я.

Водночас, ці конфлікти викликані і прогалинами у законодавстві України. На сьогоднішній день, до набуття законної сили рішення суду щодо визначення місця проживання дитини, батьки можуть забирати дитину один у одного, не порушуючи при цьому законодавства України. Також відсутній дієвий механізм виконання судових рішень щодо визначення місця проживання дитини, участі одного з батьків у вихованні дитини.

Учасники комітетських слухань вважають за доцільне внесення змін до законодавства, що передбачали б ухвалення попереднього рішення суду, в якому буде встановлено місце проживання дитини та порядок спілкування іншого з батьків з дитиною на час судового розгляду, а також обов'язкове вжиття заходів примирення між батьками, спрямованих на досягнення між ними домовленості щодо спільного вирішення питань виховання дитини.

Враховуючи вищезазначене, учасники комітетських слухань рекомендують:

1. Президенту України розглянути доцільність внесення на розгляд Верховної Ради України проекту Закону про внесення змін до Конституції України щодо відновлення функції прокуратури стосовно представництва інтересів дитини в суді та нагляду за додержанням прав і свобод дитини.

2. Членам Комітету Верховної Ради України з питань сім'ї, молодіжної політики та спорту внести на розгляд Верховної Ради України проект Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження інституту спільної батьківської відповідальності, доопрацьований з урахуванням пропозицій учасників слухань.

3. Кабінету Міністрів України:

1) внести на розгляд Верховної Ради України проекти Законів України:

про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення права дитини на захист у суді своїх прав та інтересів, яким передбачити:

скорочення строку на апеляційне оскарження судового рішення у справах щодо усиновлення дитини, позбавлення батьківських прав;

розширення можливостей дитини самостійно звертатися до суду;

запровадження спеціалізації суддів при розгляді сімейних справ;

про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення рішення суду про визначення місця проживання дитини та/або про участь у вихованні дитини того з батьків, який проживає окремо від дитини;

про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо порядку ухвалення рішення про стягнення аліментів при позбавленні особи батьківських прав;

про внесення змін до Закону України «Про виконавче впровадження» щодо вдосконалення порядку відібрання дитини;

про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо особливостей усиновлення дітей, які виховуються в сім'ях громадян України;

2) внести зміни до Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866, стосовно вдосконалення дій органів опіки та піклування і служб у справах дітей про розв'язання спорів між батьками щодо виховання дитини;

3) переглянути та збільшити граничну чисельність працівників районних державних адміністрацій, встановлену Постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2014 року № 91, з урахуванням вимог частини сьомої статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» щодо штатної чисельності служб у справах дітей та вжити заходів із належного фінансового забезпечення працівників служб у справах дітей районних державних адміністрацій з урахуванням збільшення чисельності її працівників;

4) забезпечити виконання районними державними адміністраціями вимог частини сьомої статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» щодо штатної чисельності служб у справах дітей та вжити заходів щодо забезпечення виконання зазначеної норми законодавства виконавчими комітетами міських, районних у місті, селищних рад;

5) доручити Міністерству юстиції України посилити контроль за виконанням центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги своїх повноважень у сфері захисту прав дітей;

6) доручити Міністерству соціальної політики України:

посилити контроль за виконанням органами опіки та піклування своїх функцій щодо захисту прав та інтересів дитини в суді;

забезпечити навчання фахівців служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сімей, дітей та молоді щодо вжиття заходів примирення між батьками та надання психологічної допомоги дітям.

4. Верховному Суду:

1) надати методичні рекомендації судам стосовно особливостей розгляду справ про видачу обмежувального припису;

2) надати методичні рекомендації судам про вирішення цивільних справ щодо позбавлення батьківських прав, відібрання дитини без позбавлення батьківських прав, усиновлення дитини, визначення місця проживання дитини, участі одного з батьків у вихованні дитини, надання дозволу на виїзд дитини за межі України стосовно забезпечення ухвалення рішення у максимально короткі терміни, в яких також передбачити:

ухвалення судового рішення у найкращих інтересах дитини для забезпечення зростання її у безпечному і стабільному (сталому) середовищі, а також ширше врахування у судовому процесі:

точки зору дитини;

ставлення батьків до виконання своїх батьківських обов'язків, у тому числі до збереження фізичного та психічного здоров'я дитини;

особистої прихильності дитини до батьків, інших законних представників, кандидатів в усиновлювачі;

ухвалення судового рішення про позбавлення особи батьківських прав як крайнього заходу впливу на осіб, які не виконують батьківських обов'язків, що застосовується лише після повного, всебічного, об'єктивного з'ясування обставин справи, зокрема щодо: причин, які обумовили таку ситуацію, ставлення батьків до дітей та наявності ризиків загрози життю та здоров'ю дитини, у разі її подальшого проживання в біологічній сім'ї тощо;

поширення використання такого заходу впливу на батьків, як відібрання дітей у батьків без позбавлення їх батьківських прав з попередженням батьків про необхідність змінити ставлення до виконання своїх обов'язків.

5. Місцевим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування в установленому порядку забезпечити:

виконання вимог частини сьомої статті 4 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» щодо штатної чисельності служб у справах дітей;

посилення служб у справах дітей та центрів соціальних служб для сімей, дітей та молоді фахівцями, які мають психологічну освіту та здатні надавати послуги з медіації, для вжиття заходів примирення між батьками та надання психологічної допомоги дітям;

вивчення членами комісій з захисту прав дитини та працівниками служб у справах дітей методичних рекомендацій Верховного Суду судам при вирішенні цивільних справ щодо позбавлення батьківських прав, відібрання дитини без позбавлення батьківських прав, усиновлення дитини, визначення місця проживання дитини, участі одного з батьків у вихованні дитини, надання дозволу на виїзд дитини за межі України після ухвалення зазначених рекомендацій.